

kevis gengivet i Peter Christiansen: Otto Bache (1928). Her er de udgivet i deres helhed; selv om de nok ikke vil gå ind i rækken af de mest vægtige memoarer, er de – foruden at bogen er særdeles smuk – en værdifuld forøgelse af det historiske kildestof. Bache fortæller kort om sin egen barndom og giver et udmærket billede af det København, han da levede i; men derefter kommer det centrale: en lang række karakteristiske af godsejeradelens fremtrædende personer og af herregårdslivet i de sidste årtier af 19. årh., således som Bache mødte det under sine talrige besøg landet over for at udføre portrætbestillinger. Uden at være dybtgående siges en del, som både bidrager til øget forståelse af en række af højres ledere, og som fæstner det miljø, de levede i. Mindre afsnit beretter om Baches rejser til Paris og Rom og om de nordiske kunstnere, han traf der. Udgiveren har i noter og personregister givet netop de oplysninger, der er nødvendige.

Vagn Dybdahl.

C. Nørrelykke-Christensen og Jens Chr. Christensen: *Brydningstider. Træk af Sæbykredsens politiske historie 1848-1963. (Vendsyssel Tidendes Bogtrykkeri, 1964). 84 s.*

Bogen er udsendt i anledning af 75-året for stiftelsen af »De demokratiske foreninger i Hjørring amts 2. valgkreds – Sæby«. Siden 1872 har Sæbykredsen valgt venstre (i 1909 radikal); før den tid vekselvis venstre- og centrumsmænd – 1855-66 den senere kultusminister J. C. H. Fischer. Bogen holder sig væsentligst til at skildre valgmoder og større offentlige møder, men giver også karakteristiske af en del af kredsens folketingsmænd, navnlig Vilh. Lassen, P. P. og Hans Pinstrup; med er også spredte oplysninger om formerne for kandidatnomineringerne. Bogen kunne

uden tvivl bære dybere, også da en hel del kildemateriale øjensynlig er bevaret; den vidner om de rige forskningsmuligheder, der gemmer sig i den lokale, politiske historie, og som vil kunne bidrage væsentligt til belysning af det politiske livs udvikling.

Vagn Dybdahl.

Statsrådets forhandlinger 1848-1863. VI. bind, 7. juni 1854-30. august 1856. Udgivet af Rigsarkivet ved Harald Jørgensen. (1964). 688 s.

Udgaven af statsrådets forhandlinger mellem 1848 og 1863 skrider støt og planmæssigt fremad under landsarkivar, dr. Harald Jørgensens ledelse. Det sidst udkomne svære bind – det 6. i mammutrækken – dækker godt to år fra 7. juni 1854 til 30. august 1856. Det vil sige, at vi her har fortsættelsen af forhandlingerne under Ørsteds ministerium og det meste af forhandlingerne under ministeriet P. G. Bang. Heller ikke i dette bind er foretaget udeladelser, og gode registre letter som hidtil benytteren, når han skal bruge af det vældige stof.

H. P. Clausen.

Vilh. la Cour: Med Far i felten. På grundlag af breve fra 1864. (Gyldendal, 1964). 185 s.

Fælles for en del af de krigsdeltagere, der kom hjem fra 1864, var det, at de kun sjældent og højst ugerne talte om deres oplevelser. Nederlaget lå i dem som en smerte, de helst ville glemme eller i al fald tie om. Vilh. la Cours far, landøkonomen J. C. la Cour, en af dansk landbrugs mest betydende mænd i sidste fjerdedel af forrige århundrede, hørte til blandt den del af krigsveteranerne. J. C. la Cour deltog i krigen som løjtnant, og da forældrene var døde, henholdsvis i 1898 og 1929, fandt sønnen en om-

fattende samling af breve, de havde vekslet i krigsmånederne, og som på en ejendommelig og uventet måde bragte ham helt ind på livet af næsten alle sider af de sørgelige hændelser.

Fra sit grundtvigsk prægede miljø, der blandt sine medlemmer også talte svigerfaderen Frederik Barfod, medbragte løjtnant la Cour i krigen en sikker forvisning om en folkelig genrejning ved Guds hjælp og en klippefast tro på sandheden og retten i den danske sag, en tro, der kun kunne føre til sejr. La Cour blev skuffet, som størstedelen af det danske folk blev det, og han giver i sine breve stærke udtryk derfor – ikke bare over for det, som han mente var en slet politisk og militær ledelse, men også over for det folk, som ikke havde haft mod til at søge hjælpen det eneste sted, hvor den virkelig var at finde – hos Gud.

Som et udtryk for visse sider af stemningen omkring 1864 er disse breve intet mindre end enestående. I ingen tidligere publikation – bortset fra samtidens aviser – har det været muligt helt at fornemme, hvordan de, som var så bombesikre på en sejr, egentlig tænkte, følte og handlede, når de stod midt i begivenhederne. Som soldat virker la Cour professionel: frygtløs, udførende et arbejde, som politiker egentlig lige så ureflekteret: dommene er hårde og rygende uretfærdige, fordi de savner baggrund. Men midt i det alt sammen skulle hverdagen leves, og det er vel trods alt den, som brevene på trods af deres særpræg i første række belyser. De holder stolt trit med både Rist og Dinesen, og er som historisk kilde naturligvis langt værdifuldere.

Bogen har som undertitel: »På grundlag af breve fra 1864«, og herved skal forstås, at de ikke er gengivet in extenso, men i uddrag og meget ofte kun i referat. De er forbundet af en refererende tekst og en løbende redegørelse for krigens gang, begge dele noget som Vilh. la Cour vist

egentlig var ked af. Der er ingen grund til det: »Med Far i Felten« er blevet en af de mest værdifulde mindebøger i hundredåret for den sidste slesvigske krig.

Finn H. Lauridsen.

Aage Mogensen: Soldaten og den tabte krig. (Forlaget Fremad, 1963). 175 s.

Redaktør Aage Mogensen kalder sit indledningskapitel for »Soldaten der blev glemt«, og han sigter hermed til den kendsgerning, at den menige fra 1864 ikke blev hyldet som nogen tapper landsoldat, skønt han kunne have fortjent det fuldt såvel som ham fra Treårskrigen. Han var offer for en ansvarsløs politik, måtte kæmpe improviseret under de vanskeligste forhold, og da han kom hjem, måtte han smugles ind i sin garnison ad bagevejen for at undgå forhånelser på gaden. Takken var en proklamation fra kongen og overgeneralen og en »kobberskilling« til at hænge på frakken. Det officielle Danmark ville glemme ham. »Det var bittert, og det var blodigt uretfærdigt«.

Denne optakt og bogens titel i øvrigt skulle vel ikke gøre det urimeligt at vente et forsøg på at tegne den danske 64-soldat som menneske og type på baggrund af krigsbegivenhederne, og noget sådant har nok også foresvævet forfatteren. Det lykkes bare ikke. Det havde nok været muligt at gøre det f. eks. ved at gennemstudere det enorme brevmateriale, der er bevaret, og hvoraf en betragtelig part i tidens løb er offentliggjort i de amts-historiske årbøger. Aviserne kunne have givet deres rundelige bidrag, og selvfølgelig det offentlige arkivstof. Aage Mogensen har i stedet på grundlag af, hvad der tidligere har været trykt, givet en relativt kortfattet, men overskuelig og velskrevet redegørelse for krigen og dens forudsætninger. Hvorvidt det så var nødvendigt, er